

АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

У статті проаналізовано структуру та динаміку прямих інвестицій в Україну та за кордон. Визначено найбільш привабливі для інвесторів регіони країни, а також індекс інвестиційної привабливості України. Розглянуто проблеми, що перешкоджають поліпшенню інвестиційного клімату країни та запропоновано шляхи їх вирішення.

Ключові слова : зовнішньоекономічна діяльність, іноземні інвестиції, прями інвестиції, інвестиційний клімат, індекс інвестиційної привабливості, країни-інвестори.

Постановка проблеми. Глобалізаційні процеси економічних, фінансових, політичних і суспільних відносин призвели до створення світового ринку, для якого не існує національних меж. Здійснення зовнішньоекономічної діяльності вітчизняними підприємствами відображає процес інтеграції України у міжнародне господарське середовище. Ефективне здійснення інвестиційної діяльності суб'єктами господарювання сприяє економічному зростанню, раціональному використанню ресурсів, удосконаленню технологій та збагаченню ринку споживчих товарів.

Доцільність цього процесу обумовлена тим, що іноземні інвестиції сприяють формуванню власної ринкової інфраструктури України, а додатково залучені інвестиції допомагають виходу окремих підприємств і господарства країни в цілому з кризового стану, тому дослідження інвестиційної діяльності в Україні має науковий і практичний інтерес.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання інвестиційної діяльності, а саме : територіальні особливості інвестиційно-інноваційного розвитку регіонів України, стан, проблеми і перспективи інвестицій в Україну, досліджували такі вітчизняні вчені як І. Бланк [4], Л. Борщ [5], Ю. Качаєв [10], В. Худардієва [11].

Невирішені частини проблеми. Інвестиційна діяльність має велике значення для соціально-економічного розвитку України. Залучення іноземних інвестицій сприяє подоланню спаду виробництва й забезпеченню передумов економічного зростання держави, тому питання зовнішньоекономічної діяльності країни потребує проведення подальших досліджень.

Метою дослідження є аналіз інвестиційної привабливості України для іноземних інвесторів, як складової зовнішньоекономічної діяльності держави.

Основні результати дослідження. Забезпечення сприятливого інвестиційного клімату в Україні залишається питанням стратегічної важливості, від реалізації якого залежить соціально-економічна динаміка, ефективність залучення в світовий поділ праці, можливості модернізації на цій основі національної економіки.

Відповідно до українського законодавства іноземні інвестиції – цінності, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до законодавства України з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту [2].

Україну можна вважати інвестиційно привабливою країною для інвестування, опираючись на такі фактори:

- 1) наявність високого природо-ресурсного потенціалу;
- 2) культурна спорідненість з іншими європейськими та північноамериканськими країнами;
- 3) високий рівень освіти населення і належна професійна підготовка;
- 4) великий споживчий ринок, що наздоганяє ринок високо розвинутих держав.

Динаміка інвестицій в Україну показує, що інвестиції в країну надходять, і з кожним роком їхній обсяг збільшується, але їх все ж замало для того, щоб досягти рівня розвитку країн Європи.

За статистичними даними у I кварталі 2013 року в економіку України іноземними інвесторами вкладено 1559,7 млн дол. США прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу), що становить 176,2 відсотка до відповідного періоду 2012 року.

В 2012 році обсяг прямих іноземних інвестицій становив 50333,9 млн дол. США та 44806 млн дол. США і 40053 млн дол. США відповідно у 2011 та 2010 роках (табл. 1). До десятки основних країн-інвесторів, на які припадає понад 82 % загального обсягу прямих інвестицій, входять: Кіпр – 17692,2 млн дол. США, Німеччина – 6124,0 млн дол. США, Нідерланди – 5260,8 млн дол. США, Російська Федерація – 3814,8 млн дол. США, Австрія – 3420,4 млн дол. США, Велика Британія – 2609,0 млн дол. США, Віргінські Острови (Брит.) – 2253,7 млн дол. США, Франція – 1761,1 млн дол. США, Швеція – 1700,0 млн дол. США та Швейцарія – 1160,6 млн дол. США [6].

На підприємствах промисловості зосереджено 17171,2 млн дол. США (30,8 %), у т.ч. переробної – 13966,5 млн дол. США, добувної промисловості і розроблення кар'єрів – 1651,0 млн дол. США, з постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – 1443,8 млн дол. США, водопостачання, каналізації, поводження з відходами – 109,9 млн дол. США.

У підприємства металургійного виробництва, виробництва готових металевих виробів, крім виробництва машин і устаткування, унесено 6184,3 млн дол. США прямих інвестицій, виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів – 3055,8 млн дол. США, виробництва гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції – 1342,8 млн дол. США, машинобудування, крім ремонту і монтажу машин і устаткування, – 1001,4 млн дол. США, виробництва хімічних речовин і хімічної продукції – 991,7 млн дол. США [6].

В установах фінансової та страхової діяльності акумульовано 16221,0 млн дол. США (29,1 % загального обсягу) прямих інвестицій, в організаціях оптової та роздрібною торгівлі; ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів – 6415,2 млн дол. США (11,5 %) , що здійснюють операції з нерухомим майном – 4116,6 млн дол. США (7,4 %) , професійну, наукову та технічну діяльність – 3037,8 млн дол. США (5,5 %) .

Найбільш привабливими для іноземних інвесторів є вісім регіонів України: Дніпропетровська, Донецька, Харківська, Київська, Львівська, Одеська, Запорізька області, Автономна Республіка Крим та м. Київ, до них на початок 2013 року надходить найбільше всього інвестицій – 87,9 відсотка всіх залучених прямих іноземних інвестицій. Це саме ці регіони на сьогодні є найбільш економічно розвинутими.

У 2012 р. в економіку Харківської області іноземними інвесторами вкладено 260,8 млн дол. США прямих інвестицій (акціонерного капіталу). Обсяг унесених з початку інвестування в економіку області прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) на 31 грудня 2012р. становив 2170,4 млн дол. США, що на 22,9 % менше обсягів інвестицій на початок 2012р., та в розрахунку на одну особу населення складає 795,7 дол. З країн ЄС унесено 1832,0 млн дол. інвестицій (84,4 % загального обсягу акціонерного капіталу), із країн СНД – 42,5 млн дол. (2,0 %) , з інших країн світу – 295,9 млн дол. (13,6 %) . Інвестиції надійшли зі 66 країн світу. До десятки основних країн-інвесторів, на які припадає більше 93 % загального обсягу прямих інвестицій, входять: Франція – 845,5 млн дол., Кіпр – 596,1 млн дол., Велика Британія – 236,7 млн дол., Беліз – 65,4 млн дол., Панама – 63,0 млн дол., Нідерланди – 57,7 млн дол., Віргінські Острови (Брит.) – 54,8 млн дол., Російська Федерація – 39,4 млн дол., США – 33,4 млн дол. та Польща – 29,2 млн дол.

На підприємствах промисловості зосереджено 380,0 млн дол. (17,5 %) , у т.ч. переробної – 358,5 млн дол., з виробництва та розподілення електроенергії, газу та води – 21,6 млн дол. Серед галузей переробної промисловості у виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції унесено 146,0 млн дол. прямих інвестицій, у виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів – 81,4 млн дол., хімічну та нафтохімічну промисловість – 47,6 млн дол., целюлозно-паперове виробництво; видавничу діяльність – 35,2 млн дол., машинобудування – 20,9 млн дол. У фінансових установах акумульовано 983,7 млн дол. (45,3 % загального обсягу) прямих інвестицій, в організаціях, що здійснюють операції з нерухомим майном, оренду, інжиніринг та надання послуг підприємцям – 588,8 млн дол. (27,1 %) ; у підприємствах торгівлі; ремонту автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку – 107,0 млн дол. (4,9 %) . Підприємства м.Харкова мають 80,7 % прямих іноземних інвестицій області. По районах області найбільші вкладення у Чугуївському – 191,5 млн дол. (8,8 %) та Харківському – 172,5 млн дол. (7,9 %) [6].

Слід зазначити, що структура за формами залучення іноземного капіталу за період 2002–2012 рр. значно змінилася. Так, у 2001–2004 рр. внески у вигляді рухомого і нерухомого майна займали від 28 до 36 відсотків. На сьогодні в структурі акціонерного капіталу нерезидентів домінують вкладення в грошових внесках [7].

Щодо прямих інвестицій з України за кордон, то у 2012 році вони становили 6899,7 млрд дол. США та 6868,3 млрд дол. США і 6226,3 млрд дол. США у 2011 та 2010 роках відповідно (табл. 1).

У 2012 році 89,6 % інвестицій з України були зосереджені в економіці Кіпру, 4,5 % – в економіці Росії, 1,5 % – в економіці Латвії. Основну частку інвестицій України за кордон займають операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг, а також надання послуг підприємцям та фінансова діяльність [6].

**Обсяг прямих інвестицій в економіку України та за кордон
(розроблено за [6])**

№ з/п	Інвестиції	2010 рік	2011 рік	2012 рік
1	2	3	4	5
1	Прямі іноземні інвестиції в економіці України з країн-інвесторів, млн дол. США	40053,0	44806,0	50333,9
2	Прямі інвестиції з України в економіці країн світу млн дол. США	6226,3	6868,3	6899,7
3	Приріст прямих іноземних інвестицій в економіці України з країн-інвесторів млн дол. США		4753,0	5527,9
4	Приріст прямих інвестицій з України в економіці країн світу млн дол. США		642,0	31,4

Не зважаючи на такі значні обсяги інвестицій в економіку України, держава має не дуже сприятливий інвестиційний клімат, адже за такими критеріями як рівень життя, умови та рівень ризику ведення бізнесу, рівень економічної свободи, рівень корупції Україна займає 107 місце за рейтингом країн щодо сприятливих умов інвестування. Найбільш привабливими країнами для інвестування за цим рейтингом є Данія, Фінляндія, Швейцарія, Швеція та Нова Зеландія [9].

Варто відмітити, що оцінка інвестиційної привабливості України, що проводиться Європейською Бізнес Асоціацією і ґрунтується на регулярному моніторингу бізнес-клімату першими особами компаній-членів Асоціації свідчить про низький індекс інвестиційної привабливості України (2,39 із можливих п'яти) (табл. 2).

Таблиця 2.

Оцінка інвестиційної привабливості України [8]

№ з/п	Критерій оцінки	III/08	III/09	III/10	III/11	III/12	III/13
1	2	3	5	7	9	11	14
1	Інвестиційний Клімат (ІК) в Україні	3,1	2,2	3,6	2,3	1,8	1,9
2	Динаміка ІК за останні 3 місяці	2,8	2,5	3,1	2,5	2,1	2,4
3	Очікувана динаміка ІК у наступні 3 місяці	3,1	2,6	3,2	2,7	2,2	2,7
4	Прибутковість для нових учасників: наступні 3 місяці	3,4	2,6	3,2	2,6	2,3	2,5
5	ІК основної галузі: наступні 3 місяці	3,3	2,9	3	2,7	2,3	2,5
6	Загальний ЄБА Індекс	3,14	2,56	3,2	2,56	2,14	2,39

Євроінтеграційні перспективи України змусили індекс інвестиційної привабливості зрости після майже дворічних стабільно низьких експертних оцінок. Індекс зріс на 3 пункти – з 2,1 у 3-му кварталі 2012 році до 2,4 у 3-му кварталі 2013 році. Найбільш суттєво зросли саме очікування на позитивні зміни у найближчі 3 місяці – з 2,2 до 2,7 пунктів [8].

Якихось інших позитивних змін, крім перспективи євроінтеграції, учасники опитування не відмічають. Як і раніше, має місце тиск на бізнес, проблеми з податковою та митницею, відсутність ефективного законодавства та можливості захищати свої інтереси в суді. Експерти знов, як і у 2012 році, згадують рейдерство як елемент бізнес відносин. Серед специфічних проблем 3-го кварталу – сильні

девальваційні очікування та критика дій Уряду у фінансовому секторі економіки, а також новий цикл торгівельних війн з Росією.

Серед проблем, що перешкоджають поліпшенню інвестиційного клімату України можна виділити наступні:

- 1) відсутність сталої стратегії економічного і політичного розвитку;
- 2) обмеженість державних підприємств, що підлягають приватизації, і в яких зацікавлені потенційні інвестори;
- 3) незабезпечення усім суб'єктам економічних відносин, у тому числі й іноземним інвесторам, рівних економічних прав і свобод у здійсненні фінансово-економічної діяльності;
- 4) складність податкової системи та суттєве податкове навантаження;
- 5) відсутність надійної інвестиційної історії, що формується роками внаслідок успішних капіталовкладень інвесторів та інші.

Стосовно 7 ключових проблем, які піднімає ЄБА в контексті бізнесу і стосунків з владою, оцінки залишаються переважно незмінними: поточна ситуація вважається експертами майже повністю не сприятливою для вирішення проблем корупції та судової системи, скоріше несприятливою для земельних питань, відшкодування ПДВ, технічних бар'єрів торгівлі, валютного регулювання та митних процедур. Прийняття деяких євроінтеграційних законів дещо покращило оцінку реформування судової системи, але абсолютний показник залишається одним з найнижчих.

Для підвищення дієздатності механізмів забезпечення сприятливого інвестиційного клімату в Україні й формування основи збереження та підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки здійснюється удосконалення правової та організаційної бази:

- 1) застосовується національний режим інвестиційної діяльності;
- 2) для підвищення захисту іноземних інвестицій Законом України від 16.03.2000 № 1547 ратифікована Вашингтонська Конвенція 1965 року про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами;
- 4) підписано та ратифіковано Верховною Радою України міжурядові угоди про сприяння та взаємний захист інвестицій з більше ніж 70 країнами світу;
- 5) утворено Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами України;
- 6) утворено Раду вітчизняних та іноземних інвесторів при Президенті України. Очолив зазначену Раду Президент України.
- 7) Закон України № 2623 «Про підготовку та реалізацію інвестиційних проектів за принципом «єдиного вікна» [1];
- 8) З 1 січня 2013 року набрав чинності Закон України від 06.09.2012 № 5205 «Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць» [3];
- 9) Внесено зміни до законодавчої бази України.

Висновки. Аналізуючи вище викладене, можна зробити наступні висновки. Для залучення інвесторів економічно розвинені держави намагаються зменшити вплив держави на економічні процеси та спростити податкову систему, стабілізувати політичну нестабільність в державі, приймають закони, які приваблюють більшу кількість іноземних інвесторів. Тобто, ці країни надають інвесторам впевненість в тому, що вони зроблять правильний вибір, вклавши свій капітал в економіку саме цієї держави а не будь якої іншої. Тому в Україні доцільно буде удосконалити правове поле для інвестування та розвитку державно-приватного партнерства, важливою складовою якого є зниження ставки податку на прибуток підприємств (станом на 01.01.2014 податок на прибуток підприємств знижується до 16 %).

Отже, головним завданням для підвищення інвестиційної привабливості України є удосконалення правової та організаційної бази для підвищення дієздатності механізмів забезпечення інвестиційного клімату й формування основи збереження та нарощування конкурентоспроможності вітчизняної економіки, створення умов для зацікавлення національних інвесторів вкладати кошти та використовувати прибутки всередині країни, а не за кордоном, а також захист загальнонаціональних інтересів країни та підняття її конкурентоспроможності на світових ринках.

Література

1. Про підготовку та реалізацію інвестиційних проектів за принципом «єдиного вікна» : закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/annot/2623-17>.
2. Про режим іноземного інвестування : закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80>.

3. Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць : закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5205-17>.
4. Бланк И. А. Основы инвестиционного менеджмента / Бланк И. А. – К. : Эльга, 2006, Ника-Центр, – Т. 1. – 536 с.
5. Борщ Л. М. Інвестиції в Україні: стан, проблеми і перспективи / Л. М. Борщ. – К. : Вид-во «Знання», 2009. – 318 с.
6. Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності : статистич. зб. – К., 2013. – 65 с.
7. Інвестиційний клімат в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://me.kmu.gov.ua/control/uk/publish/category/main?cat_id=36525.
8. Індекс інвестиційної привабливості [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eba.com.ua/uk/about-eba/indices/investment-attractiveness-index>.
9. Самые инвестиционно привлекательные страны [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://rating.rbc.ru/articles/2011/07/14/33356430_tbl.shtml?2011/07/14/33356428.
10. Качаев Ю. Д. Територіальні особливості інвестиційно-інноваційного розвитку регіонів України / Ю. Д. Качаев // Часопис соц.-економ. геог. : міжрегіон. зб. наук. праць. – Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2007. – Вип. 3(2). – С. 190-198.
11. Худардиева В. А. Стратегия привлечения иностранных инвестиций в экономику Украины / В. А. Худардиева // Финансы Украины. – 2010. – № 6. – С. 62–71.

Янковская В. А.

АНАЛИЗ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В УКРАИНЕ

В статье проанализирована структура и динамика прямых инвестиций в Украину и за границу. Определены наиболее привлекательные для инвесторов регионы страны, а также индекс инвестиционной привлекательности Украины. Рассмотрены проблемы, которые препятствуют улучшению инвестиционного климата страны и предложены пути их решения.

Ключевые слова: внешнеэкономическая деятельность, иностранные инвестиции, прямые инвестиции, инвестиционный климат, индекс инвестиционной привлекательности, страны-инвесторы.

Yankovska V.

ANALYSIS OF INVESTMENT ACTIVITY IN UKRAINE

The structure and dynamics of direct investments to Ukraine and abroad are analyzed in the article. The most attractive regions of the country for investors and the index of investment attractiveness of Ukraine are found. The problems that hinder the improvement of the investment climate in the country are examined and the ways to solve them are offered.

Keywords : are foreign economic activity, foreign investments, direct investments, investment climate, index of investment attractiveness, countries-investors.

Надійшла до редколегії 15.02.2014